

A TÁRSADALMI TŐKE LEGFŐBB JELLEMZŐI A GALGA-MENTE ÉS A ZAGYVASÁG LEADER-KISTÉRSÉGEKBEN

THE MAIN FEATURES OF SOCIAL CAPITAL IN GALGA-MENTE AND ZAGYVASÁG LEADER REGIONS

KASSAI ZSUZSANNA

Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar,
Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet, Gödöllő

kassai.zsuzsanna@gtk.szie.hu

Összefoglalás

Számos nemzetközi kutatás igazolta, hogy az Európai Unió LEADER kezdeményezésének alapvető szerepe van a társadalmi tőke erősítésében. Ezért kutatásomban magyar Helyi Akciócsoportok társadalmi tőkéjének alapvető jellemzőit tanulmányoztam a jelenlegi LEADER programban. Jelen tanulmányomban két egymás mellett fekvő LEADER-kistérség, a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület és a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület társadalmi tőkéjének alakulását vizsgálom. A társadalmi tőke egy alapvető összetevőjének, a polgármesterek és a vállalkozók társadalmi kapcsolatainak jellemzőit tárom fel a cikkben. A tanulmány egy 2018 tavaszán végzett saját kérdőíves felmérés eredményeit mutatja be.

Kulcsszavak: területi tőke, társadalmi tőke, társadalmi kapcsolatok, LEADER program, Helyi Akciócsoport

Jel besorolás: R10, R11, R12, Z1

Bevezetés

A társadalmi tőke fogalma az 1990-es évek elején vált széleskörűen ismertté (Füzér et al., 2005). A társadalmi tőke koncepciójának gyors elterjedése mögött annak felismerése áll, hogy a társadalmi erősítése révén megoldhatóvá válnak súlyos társadalmi problémák, mint például a szegénység vagy a társadalmi kirekesztettség. Tóth és Káposzta (2013) szerint a helyi társadalmi tőke kialakulása, különösen a civil társadalmi szervezetek térnyerése jelentősen hozzájárulhat a vidéki térségek fejlődéséhez. Éppen ezért a társadalmi tőke mint nem anyagi erőforrás mára a közgazdasági és szociológiai kutatások egyik igen népszerű területévé vált (Kis, 2006).

A társadalmi tőkével foglalkozó nemzetközi szakirodalomban található definíciókkal kapcsolatban az egyik alapvető probléma az, hogy a társadalmi tőke fogalma alatt szinte minden szerző mást ért (ld. pl. Oláh, 2017; Jóna-Tóth, 2012; Kis, 2006). A társadalmi tőke fogalmának tisztázása érdekében ezért először a leggyakrabban hivatkozott szerzők (Bourdieu (1986), Coleman, Putnam (1993; 1995), Fukuyama (1995; 2002)) társadalmi tőke fogalmait tanulmányoztam. A definíciók összegzése alapján megállapítottam, hogy a társadalmi tőke a bizalom, a társadalmi kapcsolatok, a társadalmi viselkedést szabályozó normák és a civil társadalmi aktivitás egyjele. Jelen tanulmányban terjedelmi korlátok miatt csak a társadalmi kapcsolatok jellemzőit vizsgálom részletesebben.

A társadalmi tőke a társadalmi struktúrák egy olyan erőforrása, amelynek jelentős társadalmi és gazdasági hatásai vannak. Számos hazai tanulmány (ld. pl. Füzér et al., 2005; Giczi–Sik, 2009; Kulcsár, 2006) azonban azt támasztja alá, hogy a volt szocialista országok, így Magyarország társadalmi tőkéje is lényegesen alacsonyabb, mint a nyugati demokráciák mutatói. Ezért erősíteni szükséges a társadalmi tőkét hazánkban Az Österreichisches Institut für Raumplanung egy 2004-es kutatása alapján ennek egyik eszköze lehet a LEADER kezdeményezés. Igazolták, hogy a helyi LEADER partnerségek révén erősödik a társadalmi tőke a vidéki térségekben és ezáltal a térség gazdasági helyzete is javul hosszú távon (ÖIR, 2004).

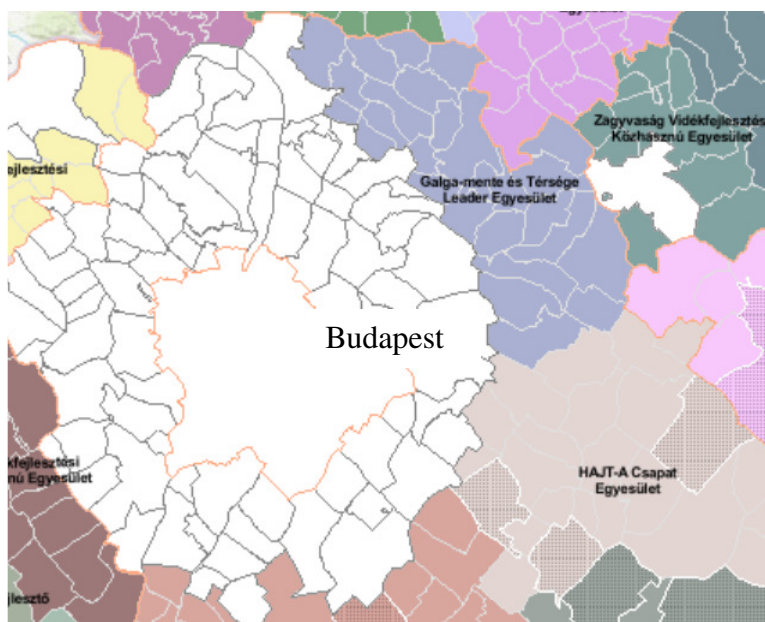
Tanulmányomban két, sok szempontból (pl. földrajzi elhelyezkedés, természeti értékek, vállalkozási jellemzők) hasonló, de számos társadalmi (pl. demográfiai és szociális helyzet) és gazdasági mutató tekintetében eltérő, egymás szomszédságában elhelyezkedő LEADER Helyi Akciócsoport – a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület és a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület – társadalmi tőkéjének néhány jellegzetességét tárom fel az alábbiakban.

Anyag és módszer

A Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület a Közép-Magyarország régióban található, Budapesttől északkeletre (ld. 1. ábra) 27 települést fed le, a lakónépessége 63.394 fő volt 2015-ben. A vele szomszédos Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület viszont az Észak-Magyarország régióhoz tartozik, 12 településből áll és a népessége is csak fele a Galga-mentinek, 30.045 fő volt 2015-ben (TeIR, LEADER Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazás).

A kutatás során elsősorban primer adatgyűjtési módszert alkalmaztam. A primer adatgyűjtés során személyes lekérdezésen alapuló kérdőíves felmérést végez-

tem a két LEADER kistérségben. A kutatás során két olyan társadalmi réteg társadalmi tőke jellemzőire fókuszáltam, amelyek előzetes feltételezésem alapján leginkább hatással vannak a versenyképességre. A két vizsgált elitcsoportot a helyi vállalkozók és a települési vezetők képezték. A polgármesterekre azért esett a választásom, mert az általuk képviselt értékrendnek tükröznie kell a helyi lakosság elvárásait és világképét, mivel a közbizalom tette lehetővé a megválasztásukat (Dombi et al., 2017). A helyi vállalkozók pedig azért képezték a felmérésem másik célcsoportját, mert egyes vidékszociológiai kutatások azt igazolták, hogy a kisvállalkozások mélyen be vannak ágyazva a helyi társadalmi rendszerbe. Ezeknek már a létrehozásában is nagy szerepe van a társadalmi kapcsolatoknak. Így a kisvállalkozások is jól tükrözik a társadalom értékrendjét, fontos helyi véleményformálók (Dombi et al., 2017). Ez alapján úgy vélem, hogy e két csoport vizsgálata lehetővé teszi, hogy rajtuk keresztül az egész helyi közösség társadalmi tőke jellemzőiről átfogó ismereteket szerezhessenek.

1. ábra: A kutatási terület

Forrás: Lechner Tudásközpont, 2018

A kérdezőbiztosok a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar elsőéves Vidékfejlesztési agrármérnök hallgatói voltak. A lekérdezés 2018. február és április között zajlott. A felmérés során a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület területén található települések vezetői közül 14 (52%-os lekérdezés) töltötte ki a kérdőívet, míg a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület esetében 6

polgármester (50%-os lekérdezés) működött közre a kutatásban. Mindkét Helyi Akciócsoportban sikerült a területi reprezentativitást biztosítani. Emellett mindkét LEADER-kistérségben 100-100 működő vállalkozás tulajdonosa/vezetője válaszolta meg a kérdőívet. Ez a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesületben 3,2%-os, míg a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesületben 10,1%-os megválaszolási arányt jelent. Itt az egyéni és társas vállalkozások szerint sikerült a reprezentativitást biztosítani, ám az alacsony megválaszolási hajlandóság és adathiány miatt a foglalkoztatási-méret szerinti reprezentativitástól kénytelen voltam eltekinteni. Főként mikro- és kisvállalkozások működtek közre a kutatásban.

A társadalmi kapcsolatok jellemzői a két LEADER Helyi Akciócsoportban

A településvezetők társadalmi kapcsolatai

A két Helyi Akciócsoport kérdőíves felmérésében közreműködő polgármesterek több szempontból hasonló társadalmi státusszal rendelkeznek, nemüket, életkorukat, helyi beágyazottságukat, továbbá településvezetői tapasztalatukat tekintve (ld. 1. táblázat). Az alábbi táblázat alapján megállapítható, hogy a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén a településvezetők átlagéletkora közel öt esztendővel magasabb, mégis 20%-kal kevesebben élnek a születésük óta az általuk vezetett településen és valamivel rövidebb a településvezetői tapasztalatuk is. Ez alapján feltételezhető, hogy a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület területén a településvezetők társadalmi beágyazottsága nagyobb, mint a Zagyvaság Helyi Akciócsoportban.

1. táblázat: A válaszadó polgármesterek társadalmi jellemzői

	<i>Neme</i>	<i>Átlagos életkor</i>	<i>Iskolai végzettség</i>	<i>Mióta él a településen?</i>	<i>Hányadik ciklusát tölti?</i>
<i>Galga-mente</i>	86% férfi 14% nő	52,7 év	60% felsőfok 40% érettségi	átlagosan 47,2 éve (70,6% születésénél fogva)	3,1
<i>Zagyvaság</i>	83% férfi 17% nő	58,3 év	67% felsőfok 17% érettségi 17% szakmunkás	átlagosan 43,8 éve (50% születésénél fogva)	2,7

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A társadalmi tőke szempontjából alapvető jelentőségű, hogy „*a civil szféra mennyire része a lokális közéletnek*” (Dombi et al., 2017, p.278.). Ennek jellemzőit a településvezetők és a civil szervezetek között fennálló kapcsolatok sűrűségén keresztül vizsgálom.

A 2. sz. táblázat a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület jelentős előnyét mutatja a civil szervezetekkel való együttműködés terén. Míg itt a polgármesterek 21%-a több mint 10 db, 57%-a pedig 5-10 db közötti civil szervezettel működik együtt, addig a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén egyetlen településvezető sem áll kapcsolatban több, mint 10 civil szervezettel és mindössze 17%-uk 5-10 szervezettel.

2. táblázat: A településvezetők civil szervezetekkel való együttműködésének gyakorisága

	<i>Több, mint 10</i>	<i>5-10</i>	<i>Kevesebb, mint 5</i>	<i>Együttműködés minőségének értékelése (1-5-ig)</i>
Galga-mente	21,4%	57,2%	21,4%	4,6
Zagyvaság	0,0%	16,7%	83,3%	4,0

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

Különösen figyelemre méltó eredmény ez annak függvényében, hogy amíg a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület területén az 1.000 lakosra jutó nonprofit szervezetek száma 7 db, addig a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén 7,9 db. Vagyis a Zagyvaság Helyi Akciócsoport területén ugyan magasabb a civil szervezetek száma 1.000 lakosra vetítve, a velük való kapcsolattartás mennyisége és minősége mégis kedvezőtlenebb értéket mutat.

Hasonló eredményeket kaptam a vállalkozókkal való együttműködés tekintetében is (ld. 3. táblázat). Míg a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület polgármestereinek többsége több mint 10 helyi vállalkozóval működik együtt, addig a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület településvezetőinek többsége csupán 5-10 közötti vállalkozóval tartja rendszeresen a kapcsolatot. Az civil szervezetekkel való együttműködéshez hasonlóan, itt is jónak ítélték mindkét LEADER-kistérségben az együttműködés minőségét. Ugyanakkor e tekintetben is a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesületben kedvezőbb a helyzet.

3. táblázat: A településvezetők vállalkozókkal való együttműködésének gyakorisága

	<i>Több, mint 10</i>	<i>5-10</i>	<i>Kevesebb, mint 5</i>	<i>Együttműködés minőségének értékelése (1-5-ig)</i>
<i>Galga-mente</i>	71,4%	21,4%	7,2%	4,6
<i>Zagyvaság</i>	16,7%	66,7%	16,7%	4,0

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A kérdőív összeállításakor még azt feltételeztem, hogy a LEADER-kistérség életére, így a gazdasági versenyképességére is a testvértelepülési kapcsolatok hatást gyakorolnak. A Galga-mente és Térsége LEADER Egyesületben a megkérdezett 14 település közül 10 olyan volt, amelynek voltak testvértelepülései. Többségüknek 2-3 külföldi testvértelepülése volt. Jellemzően német, román és szlovák településekkel építettek ki főként kulturális kapcsolatokat, míg Zsámbok község két magyar településsel működött együtt a kutatás idején.

Ugyanakkor a felmérés arra is rávilágított, hogy a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület ezen a területen is lényegesen kedvezőtlenebb a helyzet. Mindössze egy vizsgált település, Boldog község rendelkezett egy román testvértelepüléssel.

Jelentős eltérést találtam a hazai önkormányzati együttműködésekben való részvételi jellemzőket illetően a két LEADER-kistérségben. A Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület tagtelepülései nagyobb aktivitást mutatnak az önkormányzati együttműködések terén (4. táblázat). Abban megegyeznek, hogy minkét Helyi Akciócsoportban a megkérdezett települések nagyjából egyharmada egyetlen országos érdekképviselői szervezetnek sem tagja, továbbá mindkét térségben legnagyobb arányban a Települési Önkormányzatok Szövetségének tagjai. A Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület megkérdezett települései közül viszont egy sem tagja a Magyar Önkormányzatok Szövetségének vagy a Magyar Faluszövetségnek. Ebben feltehetően az is szerepet játszik, hogy itt lényegesen rosszabbnak, összességében közepesnek ítélik az érdekképviselők munkáját, míg a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesületben 1-5-ig terjedő skálán 4,6-os átlagértéket kaptam (4. táblázat).

4. táblázat: A települések érdekképviseleti tagságának jellemzői

	TÖÖSZ	MÖSZ	KÖÖÉSZ	MFSZ	EGYÉB	Nincs tagság	Átlagos tagság	Megítélés (1-5-ig)
Galga-mente	64,3%	35,7%	7,1%	7,1%	14,2%	35,7%	1,0	4,6
Zagyvaság	50,0%	0,0%	16,7%	0,0%	16,7%	33,3%	0,8	3,0

Megjegyzés: TÖÖSZ: Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége; MÖSZ: Magyar Önkormányzatok Szövetsége; KÖÖÉSZ: Kisvárosi Önkormányzatok Országos Érdekszövetsége; MFSZ: Magyar Faluszövetség

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A kérdőívben arra is kértem a válaszadókat, hogy nevesítés nélkül számszerűsítsék, hogy a közeleti, politikai munkakörök képviselői közül hány fővel volt kapcsolatuk a kutatás idején. Az 5. táblázatban látható, hogy a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület megkérdezett polgármesterei lényegesen több ilyen kapcsolatot említettek (összesen 653 db kapcsolat, átlagosan 46,6 kapcsolat/település), mint a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület (összesen 95 db kapcsolat, átlagosan 15,8 kapcsolat/település) településvezetői.

A két LEADER-kistérségben a településvezetőknek mind a közeleti, mind pedig a politikai élet képviselőivel kialakított kapcsolataikat illetően jelentős eltéréseket tapasztaltam. Minden esetben a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület esetében kaptam kedvezőbb értékeket (5. táblázat).

5. táblázat: A megkérdezett településvezetők kapcsolatrendszere

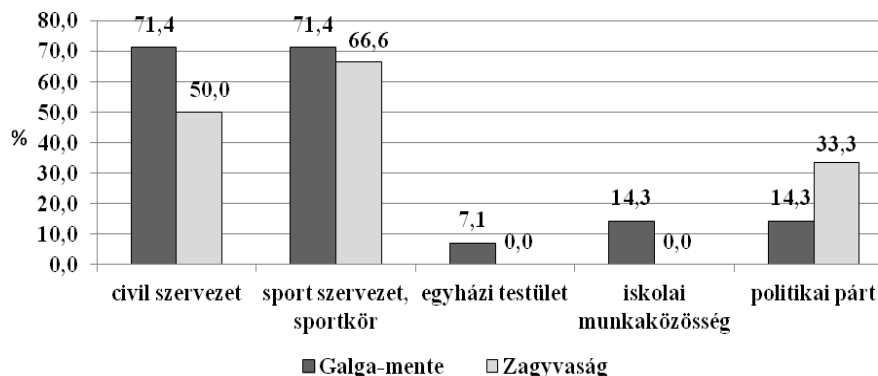
	Galga-mente HACS	Galga-mente HACS megkérdezett polgármestereinek átlaga	Zagyvaság HACS	Zagyvaság HACS megkérdezett polgármestereinek átlaga
állami felsővezető, közjogi méltóság	35	2,5	6	1,0
miniszter, államtitkár	49	3,5	8	1,3
államigazgatás felsővezetői	40	2,9	5	0,8
országgyűlési képviselő	50	3,6	9	1,5

Pro Scientia Ruralis

EU parlamenti képviselő	10	0,7	1	0,2
hazánkba delegált diplomáciai testületek	11	0,8	0	0,0
országos intézmények, hivatalok vezetői	59	4,2	9	1,5
megyei önkormányzat tagjai	67	4,8	20	3,3
területi szakigazgatás vezetői	63	4,5	16	2,7
parlamenti pártok országos vezetői	23	1,6	3	0,5
parlamenti pártok megyei vezetői	35	2,5	5	0,8
fegyveres testületek vezetői	50	3,6	3	0,5
egyházi méltóságok	48	3,4	2	0,3
érdekképviseleti szervezetek vezetői	28	2,0	2	0,3
országos terjesztésű médiák vezetői	34	2,4	2	0,3
országosan ismert művészek, tudósok	51	3,6	4	0,7
Összesen:	653	46,6	95	15,8

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

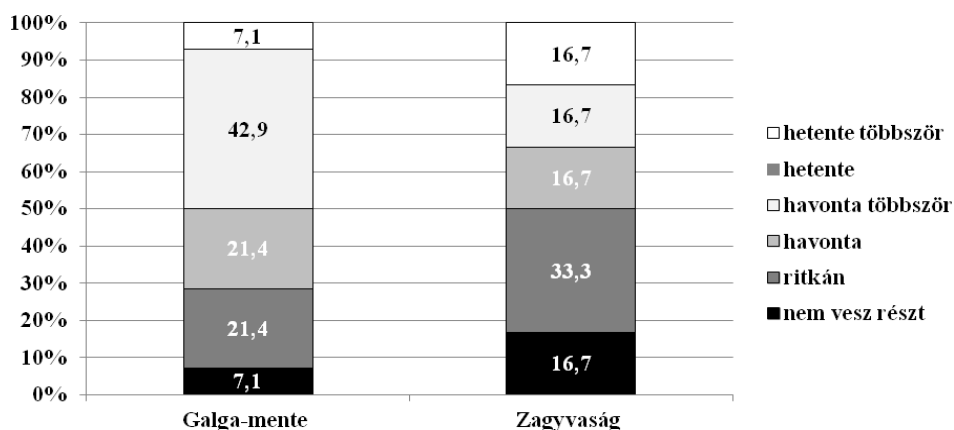
Azt is vizsgáltam a kérdőív segítségével, hogy a településvezetők mennyire aktívan vesznek részt a helyi közösségben. Eltérés mutatkozott a tekintetben, hogy milyen arányban tagjai a megkérdezett településvezetők civil szervezeteknek, egyházi testületeknek, sport szervezeteknek, iskolai munkaközösségnek, illetve politikai pártoknak. A politikai párttagságot leszámítva a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület településvezetői mutattak nagyobb közösségi aktivitást. A politikai hovatartozás kapcsán kijelenthetjük viszont, hogy a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület települései esetében volt magasabb az aktivitás (2. ábra).

2. ábra: A településvezetők szervezeti tagságának jellemzői

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

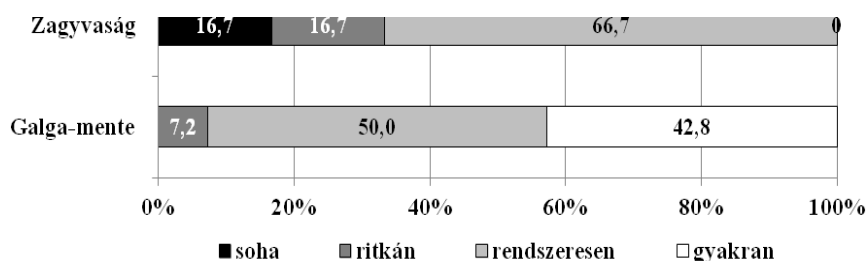
Különbségét találtam a tekintetben is a közösségi aktivitást illetően, hogy milyen gyakran vettek részt a településvezetők a saját Helyi Akciócsoportjuk tagtelepülésein rendezett közösségi programjain, eseményein. Itt is a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület esetében kaptam kedvezőbb eredményeket, hiszen a megkérdezett polgármesterek fele havonta többször is ellátogat ilyen eseményre, míg a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület településvezetőinek csupán az egyharmad tett így saját bevallása szerint (3. ábra).

3. ábra: A településvezetőknek a Helyi Akciócsoport tagtelepülésein rendezett közösségi programokon, eseményeken való részvételének gyakorisága

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

Emellett a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület polgármestereinek csaknem 93%-a rendszeresen vagy gyakran szokott jótékonykodni (beleértve az önkéntes munkát, az adományozást és a szponzorálást) (4. ábra): A Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület polgármestereinek viszont csupán a kétharmada jótékonykodik rendszeresen és válaszadók közül senki sem állította, hogy gyakran tenne így. Mindkét LEADER-kistérségben elsősorban a saját településükhöz kötődő célból végeznek jótékony tevékenységet.

4. ábra: A településvezetők jótékonykodásának gyakorisága

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A vállalkozók társadalmi kapcsolatai

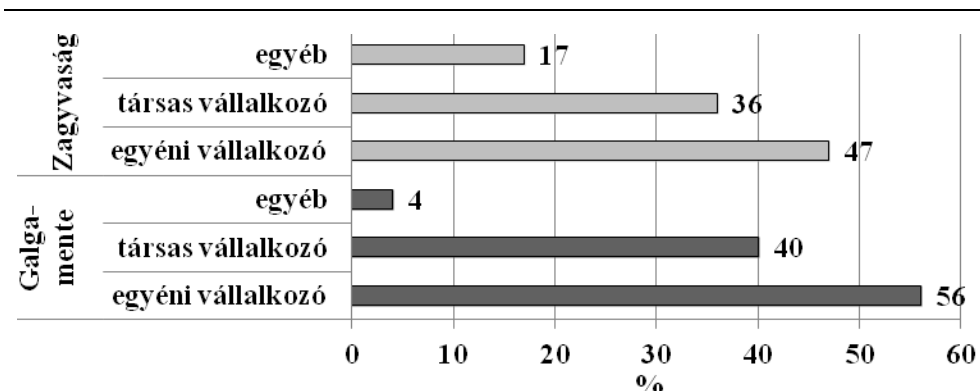
A felmérésben közreműködő 100-100 vállalkozó a két LEADER-kistérségben hasonló demográfiai, társadalmi jellemzőkkel rendelkezik (6. táblázat). Hasonló a nemi megoszlásuk, az életkoruk és ezzel összefüggésben az az időtartam is, amióta a megkérdezett vállalkozók azon a településen élnek, ahol a vállalkozásuk található. A Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén viszont nagyobb volt a szakmunkások és a felsőfokú végzettségűek részvételi hajlandósága a felmérésben, míg a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület válaszadó vállalkozóinak több mint fele érettséggel rendelkezett.

6. táblázat: A válaszadó vállalkozók társadalmi jellemzői

	<i>Neme</i>	<i>Átlagos életkor</i>	<i>Iskolai végzettség</i>	<i>Mióta él a településen?</i>
Galga-mente	61% férfi 39% nő	44,6 év	22% felsőfok	átlagosan 35,5 éve
			55% érettségi	(50% születésénél fogva)
			23% szakmunkás	
Zagyvaság	58% férfi 42% nő	45,9 év	38% felsőfok	átlagosan 38,5 éve
			29% érettségi	(42% születésénél fogva)
			33% szakmunkás	

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A működés jogi formája szerint az egyéni vállalkozók voltak a legnagyobb arányban a megkérdezettek között mindkét LEADER-kistérségben. A társas vállalkozások arányát tekintve nem mutatható ki jelentős különbség a Helyi Akciócsoportban. Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén azonban lényegesen magasabb volt az egyéb (pl. őstermelők, szövetkezet) kategóriába tartozó válaszadók aránya (5. ábra).

5. ábra: A megkérdezett vállalkozások jogi forma szerinti megoszlása (%)

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A felmérésben vizsgáltam, hogy a vállalkozások üzleti kapcsolatai milyen képet mutatnak. A két LEADER-kistérség között nem találtam jelentős különbséget. A vállalkozók többsége ugyan nem a vállalkozásának a székhelyén/telephelyén, de azon a megyén belül értékesíti a termékeit/szolgáltatásait. A beszállítók ennél lényegesen nagyobb körből kerülnek ki mindkét LEADER Helyi Akciócsoportban. A vállalkozók többségének a beszállítói az ország különböző pontjain helyezkednek el.

Azt is felmértem, hogy a vállalkozások tagjai-e – a kötelező kamarai részvételen túl – bármilyen üzleti, érdekképviselési együttműködésnek. A Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület területén megkérdezett vállalkozók 15%-a, míg a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület településein 21%-a volt tag ilyen szervezetben, vagyis mindkét térségben a vállalkozók túlnyomó többsége nem ismerte fel a kooperációban rejlő lehetőségeket.

Ugyanez a tendencia tükröződik vissza az arra a kérdésemre kapott válaszokból is, hogy egy probléma felmerülése kapcsán a vállalkozók kihez fordulnak leggyakrabban segítségért. Mindkét LEADER-kistérségben leginkább saját maguk oldják meg a problémáikat, vagy erős bizalmon alapuló kapcsolataik (barátok, ismerősök, esetleg partnervállalkozások) révén kezelik a felmerülő problémákat (7. táblázat). Ám a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén lényegesen nagyobb mértékű az intézményesültebb segítségkérés. Több mint kétszer annyian vesznek igénybe külső szakértői és 5%-kal többen ágazati kamarai segítséget. Itt tehát némiképp kisebb a vállalkozói magabiztosság tükröződik vissza, mint a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület területén.

7. táblázat: Egy felmerülő probléma kapcsán segítségért fordulás formái

	<i>saját erőből</i>	<i>barát, ismerős</i>	<i>partner- vállalkozás</i>	<i>külső szakértővel</i>	<i>ágazati kamara</i>	<i>egyéb érdek- képviselő</i>	<i>államig. szervezet</i>
Galga- mente	87%	42%	22%	11%	7%	4%	5%
Zagyva- ság	76%	44%	25%	26%	12%	2%	5%

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A vállalkozók kérdőívében is szerepeltek a közéleti, politikai pozíciók képviselőivel kialakított kapcsolatrendszer feltárására szolgáló kérdések. Az 8. táblázatban látható, hogy a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület megkérdezett vállalkozói – akárcsak a településvezetők – lényegesen több közéleti kapcsolatot ápolnak (összesen 420 db kapcsolat, átlagosan 4,2 kapcsolat/vállalkozó), mint a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület (összesen 188 db kapcsolat, átlagosan 1,9 kapcsolat/vállalkozó) megkérdezettjei.

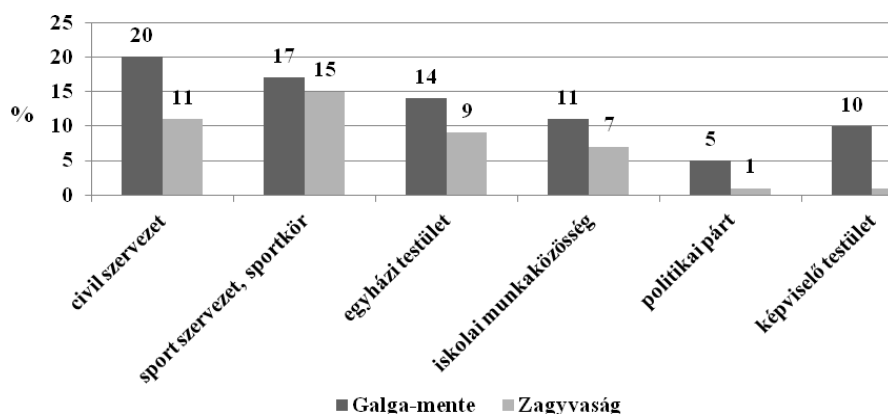
8. táblázat: A megkérdezett településvezetők kapcsolatrendszere

	<i>Galga-mente HACS</i>	<i>Zagyvaság HACS</i>
állami felsővezető, közjogi méltóság	8	0
miniszter, államtitkár	3	2
államigazgatás felsővezetői	0	3
országgyűlési képviselő	18	6
EU parlamenti képviselő	1	0
hazánkba delegált diplomáciai testületek	1	0
országos intézmények, hivatalok vezetői	40	28
megyei önkormányzat tagjai	69	38
területi szakigazgatás vezetői	73	40
parlamenti pártok országos vezetői	14	3
parlamenti pártok megyei vezetői	18	19
fegyveres testületek vezetői	13	4
egyházi méltóságok	72	14
érdekképviselői szervezetek vezetői	43	22
országos terjesztésű médiák vezető dolgozói	21	4
országosan ismert művészek, tudósok	26	5
Összesen:	420	188

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A Zagyvaság LEADER-kistérségben egyetlen megkérdezett vállalkozó sem tartotta a kapcsolatot például állami felsővezetővel, EU parlamenti képviselővel, vagy hazánkba delegált diplomáciai testületek tagjaival. Ráadásul nem csak a politikai tartalommal bíró pozíciókkal kapcsolatban tapasztaltam nagy az eltérést a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület javára, hanem ebben a térségben lényegesen több egyházi méltósággal, tudóssal, művésszel és intézményvezetővel tartják a kapcsolatot a megkérdezett vállalkozók.

A településvezetőkhez hasonlóan a vállalkozók helyi közösségi aktivitását is vizsgáltam a kérdőív segítségével. A két LEADER-kistérségben szignifikáns különbséget találtam aközött, hogy milyen arányban tagjai a vállalkozók a helyi civil szervezeteknek, egyházi testületeknek, sport szervezeteknek, iskolai munkaközösségnek, politikai pártoknak, illetve képviselő testületnek. A településvezetőknél tapasztaltakhoz hasonlóan itt is a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület vállalkozói nagyobb közösségi aktivitást mutattak, mint a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület településén élők (6. ábra). A civil szervezetekben és a sport szervezetekben való részvételi hajlandóság bizonyult a legmagasabbnak mindkét térségben.

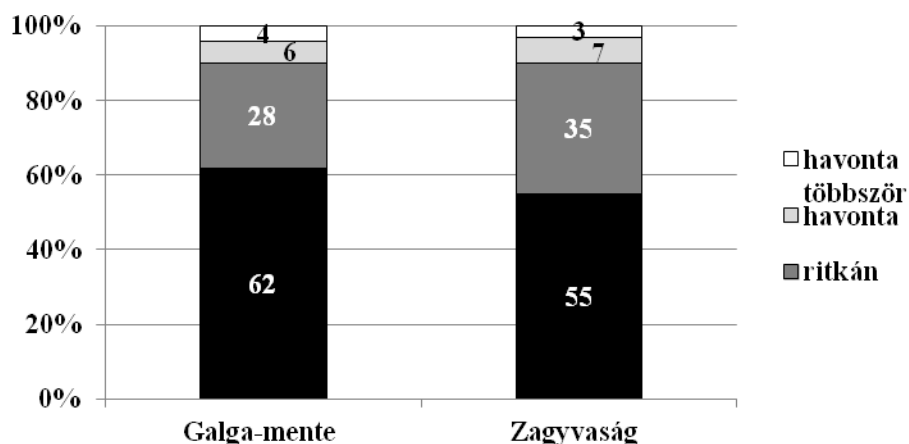

6. ábra: A vállalkozók szervezeti tagságának jellemzői

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A vállalkozók esetében is felmértem, hogy milyen gyakran vettek részt a saját Helyi Akciócsoportjuk tagtelepülésein rendezett közösségi programokon, eseményeken. Eltérően a korábbi tendenciáktól, itt kivételesen a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület esetében kaptam valamivel kedvezőbb eredményeket, mivel 7%-kal kevesebben állították azt, hogy sosem vesznek részt a helyi rendezvényeken (7. ábra). Összességében azonban mindkét térségben elmondható,

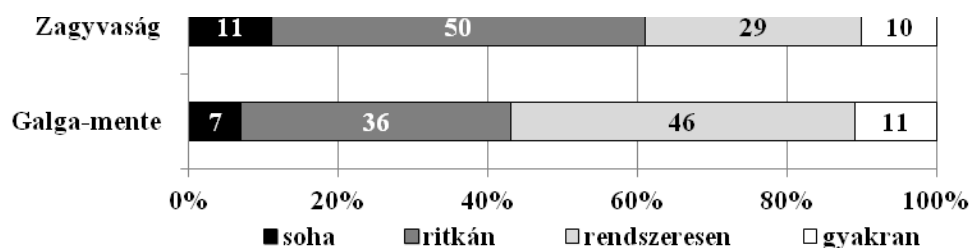
hogy igen alacsony volt azok aránya, akik rendszeresen élnek a helyi program-lehetőségekkel.

7. ábra: A vállalkozók a Helyi Akciócsoport tagtelepülésein rendezett közösségi programokon, eseményeken való részvételi gyakorisága

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

A vállalkozók jótevénytudási szokásait is megvizsgáltam. A várakozásoknak megfelelően a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület vállalkozói nagyobb arányban jótevénytudnak (beleértve az önkéntes munkát, az adományozást és a szponzorálást is) (8. ábra): A Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület vállalkozói közül csaknem 20%-kal kevesebben jótevénytudnak legalább rendszeresen. A polgármesterekhez hasonlóan a vállalkozók is mindkét LEADER-kistérségben elsősorban a saját településükhöz kötődő célból végeznek jótevénytudást.

8. ábra: A vállalkozók jótevénytudásának gyakorisága

Forrás: Saját kérdőíves felmérés, 2018

Következtetések

A civil szervezetekkel és a vállalkozókkal való együttműködése mennyisége és minősége arra utal, hogy a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület településein a civil szervezetek és a vállalkozók érdekérvényesítő képessége jobb, intenzívebb kapcsolatot ápolnak a településvezetőkkel. A helyi döntéshozók feltételezhetően nyitottabbak, fogékonyabbak a társadalom igényeire. Ez már önmagában jól jelzi a társadalmi tőke LEADER-kistérségek közötti különbségeit.

Megállapítottam, hogy a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén a településvezetők helyi kapcsolatai gyengébbek, az érdekérvényesítő képességeikben kevésbé bíznak így sokkal jobban kötődnek külső személyekhez, intézményekhez. A vállalkozók esetében is hasonló eredményeket kaptam: kevésbé vannak jelen a bizalmon alapuló társadalmi kapcsolatok és gyengébb a helyi beágyazottság és a helyi hálózat, erősebben kötődnek külső intézményekhez.

A testvértelepülési kapcsolatok ápolása tekintetében is lényegesen kedvezőbb a helyzet a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület területén. Itt jóval nagyobb arányban rendelkeznek testvértelepülésekkel, ám ezek a kapcsolatok általában csak kulturális, protokolláris jellegűek, ezért a gazdasági versenyképességre való szignifikáns hatás nem volt kimutatható.

Az országos érdekképviselői tagságot tekintve is lényegesen nagyobb aktivitást mutat a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület. Ezzel összefüggésben megállapítottam, hogy itt jóval elégedettebbek is az országos érdekképviselők munkájával, mint a Zagyvaság Vidékfejlesztési Közhasznú Egyesület területén.

A településvezetőknek és a vállalkozóknak a közéleti, politikai munkakörök képviselőivel ápolott kapcsolatait elemezve is arra következtetésre jutottam, hogy Galga-mente és Térsége LEADER Egyesület válaszadói sokkal nagyobb és szerteágazóbb hálózattal rendelkeznek. Az eredmények azt mutatják, hogy mindkét Helyi Akciócsoportban a településvezetők közéleti kapcsolati hálózata (5. táblázat) lényegesen sokszínűbb és kiterjedtebb volt, mint a vállalkozóké (8. táblázat).

Emellett helyi közösségi aktivitás is a Galga-mente és Térsége LEADER Egyesületben volt magasabb. Megállapítottam tovább, hogy - a településvezetőkkel ellentétben - a vállalkozók közösségi aktivitása, a helyi szervezetekben való részvételi hajlandósága, a közösségi rendezvényeken, eseményeken való részvétel gyakorisága és a jótékony tevékenység végzésének gyakorisága egyaránt viszonylag alacsony volt.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmány az Emberi Erőforrások Minisztériuma az ÚNKP-17-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

Irodalomjegyzék

- Bourdieu, P. (1986): The forms of capital (Magyar nyelven: Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke). In: Angelus Róbert (szerk.) (1997): A társadalmi rétegződés komponensei. Budapest: Új Mandátum, pp. 156-177.
- Coleman, J.S. (1988): Social Capital in the Creation of Human Capital. The American Journal of Sociology, 94 (Supplement), pp. 95-120.
- Dombi, G. – Horváth, Á. – Kabai, G. – Fodor-Kun, E. – Oláh, M. – Sági, Z. – Szabó, P. – Tóth, B.I. (2017): A területi tőke és magyarországi dimenziói. A Nyilvánosságért és a Civil Társadalomért Alapítvány, Balatonfüzfő, 424p.
- Fukuyama, F. (2002): Social Capital and Development: The Coming Agenda. SAIS Review, 22 (1), pp. 23-37.
- Fukuyama, F. (1995): Social Capital and the Global Economy: A Redrawn Map of the World. Foreign Affairs, 74 (5), pp. 89-103.
- Füzér, K. – Gerő, M. – Sik, E. – Zongor, G. (2005): A társadalmi tőke növelésének lehetőségei fejlesztéspolitikai eszközökkel. Fejlesztéspolitika társadalmi hatásai 4. TÁRKI, Budapest. Letöltve: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a768.pdf>, 2017. 09. 09.
- Giczi, J. – Sik, E. (2009): Bizalom, társadalmi tőke, intézményi kötődés. TÁRKI Európai Társadalmi Jelentés, Budapest.
- Jóna, Gy. – Tóth, T. (2012): Concept of territorial capital. E-Studies, (7), pp. 1-14. Letöltés ideje: 2018.02.20. Letöltve: <http://www.selyeuni.sk/gtk/e-studies/>.
- Kis, K. (2006): A társadalmi tőke, mint a társadalmi és gazdasági folyamatokat befolyásoló erőforrás. Agrártudományi Közlemények, 2006/20. különszám, pp. 69-73.
- Kulcsár, L. (2006): A vidékfejlesztés alapjai. Kézirat. SZIE, Gödöllő.

- Oláh, I. (2017): 1000 fő alatti települések vizsgálata Magyarországon. Doktori értekezés, Szent István Egyetem, Enyedi György Regionális Tudományok Doktori Iskola, 167p.
- ÖIR: 2004. Methods for and Success of Mainstreaming LEADER Innovations and Approach into Rural Development Programs. Final Report by Österreichisches Institut für Raumplanung.
- Putnam, R.D. (1995): Bowling Alone: America's Declining Social Capital. Journal of Democracy, 6 (1), pp. 65-78.
- Putnam, R.D. (1993): The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. The American Prospect, 13 (4), pp. 35-42.
- Tóth, T. – Káposzta, J. (2013): Tervezési módszerek és eljárások a vidékfejlesztésben. Debreceni Egyetem Gazdálkodástudományok Centruma, Debrecen.

Egyéb forrás

- Lechner Tudásközpont (2018): LEADER Helyi Akciócsoportok térképe. Letöltve: 2018.05.03. Letölthető: <http://gis.lechnerkozpont.hu/leader/>
- Saját kérdőíves felmérés, 2018
- TeIR, LEADER Helyi Fejlesztési Stratégiák tervezését támogató alkalmazás, 2018

Abstract

Several international research outcomes confirm that the LEADER initiative of the European Union has a vital role in the strengthening of social capital. Therefore, I have studied the key characteristics of Hungarian LEADER Local Action Groups in the current programming period. In this paper the main features of social capital of two LEADER regions located side by side, namely the 'Galga-mente and Térsége' LEADER Association and the Zagyvaság Rural Development Association, are examined. One main element of social capital, the specific characteristics of social relations of mayors and entrepreneurs are revealed in this article. The paper presents some of the results of an own questionnaire survey conducted in the spring of 2018.

Keywords: territorial capital, social capital, social relations, LEADER programme, Local Action Group